

Geografické makroregiony světa

Problematice makroregionální diferenciace světa se v odborné literatuře věnuje poměrně značná pozornost. Narážíme na ni téměř každodenně i v médiích. Různé koncepty diferenciace světa nabízejí vedle geografů také ekonomové, politologové či jazykovedci nebo etnologové. Zásadní problém tkví ve skutečnosti, že převážná většina konceptů nabízí vlastní originální makroregiony. Makroregionální členění světa je klíčové pro hierarchicky tříděné informace vymezující ve světě podobné celky, které se navzájem často i podstatně liší. K nim je možné pak přidávat detailnější informace o zemích, které takové makroregiony charakterizují a na nich demonstrovat charakteristické problémy těchto celků. Právě hierarchické uspořádání obrovského množství informací pak vede k snadnějšímu pochopení odlišností makroregionů a jejich vnitřní podobnosti či rozdílnosti.

Pokusy o odpovědnější konstrukci makroregionů světa jsou ovšem věci složitou, neboť vymezování komplexních celků na této úrovni se může pouze rámcově přiblížit objektivní realitě. Každý pokus v sobě nutně skrývá subjektivní pohled toho, kdo vymezování realizuje. Členění světa na šest kontinentů a čtyři oceány, s nimiž „stará“ geografie vystačila, má dnes význam spíše „historický“.

Na vymezování makroregionů se pohlíží převážně z jednoho hlediska, většinou ekonomického. Vedle ekonomických faktorů by širší pozornost měla být věnována i faktorům politickým, sociokulturním a nesmíme zapomenout na faktory enviromentální.

Důraz na sociokulturní predispozice klade například Huntington (1996), členící svět podle civilizací. Civilizace představují podle Huntingtona nejširší kulturní entitu. Hranice jsou velmi vágní, neboť do civilizace rovněž patří lidé, kteří sdílejí její náboženství či v širším slova smyslu kulturu, ale žijí v zemích s převládajícím počtem osob jiné civilizace. Důležité pak ještě je zda menšina jinověrců žije rozptýleně ve většinové populaci, nebo zda tvoří odlišitelné územní areály.

Makroregiony definované Huntingtonem a dalšími sociology a politology můžeme označovat jako civilizační nebo také geokulturní regiony (sféry)

Civilizační (geokulturní) sféry a podsféry

I. Křesťanská geokulturní sféra

- vynikající ekonomické výsledky
- univerzální kultura, široce přijímaná v ostatních geokulturních sférách
- zasahuje do všech kontinentů
- šíří se díky univerzálnosti, úspěšnosti, ne jako ideologie
- v průběhu historie došlo k rozštěpení – katolická, pravoslavná, protestanti

I.A. Západokřesťanská (katolicko – protestantská) civilizace

- územně nejrozšířenější
- národnostně nejpestřejší – mnoho jazykových národů
- z hlediska soudržnosti je nejhomogenější – avšak výrazně polycentrický charakter
- staré rozpory mezi katolicismem a protestanty jsou prakticky zapomenuty – čili vnitřní dotykové zóny téměř neexistují

rasa – bílá, jazyky indoevropské, společný historický vývoj, kladné socio-ekonomické ukazatele – HDP, gramotnost, naděje na dožití, po demografické revoluci

I.B. Latinskoamerická (katolická) civilizace

- vysoce homogenní geokulturní subregion – polycentrický charakter
- územní národy, levicové vlády
- vznik na bázi importovaného katolicismu a hispánské kultury
- přimíchány zvyky a kultura původních obyvatel
- vnitřní kontaktní zóny prakticky neexistují

rasa – bílá, žlutá, černá, jazyky- indoevropské, indiánské, společný historický vývoj, 2. fáze DR, velké rozdíly v socio-ekonomických ukazatelích

I.C. Oceánická (katolicko-protestantská) civilizace

- velmi podobná Latinskoamerické - přimíchány zvyky a kultura původních obyvatel

rasa – bílá, žlutá, černá, jazyky – směsice melanésckých, mikronésckých a polynésckých j. + indoevropské, neexistuje společný historický vývoj, 1.+2. fáze DR, velké rozdíly v socio-ekonomických ukazatelích

I.D. Subsaharská (křesťansko-animistická) civilizace

- kontaktní zóna s islámem je velmi široká a velmi napjatá
- na vnější kontaktní zóně došlo k promíchání náboženství, tak jak v Latinské Americe k míchání ras
- vedle tradičních křesťanských směrů tu existuje celá řada afrických synkretických církví – na mnoha místech se vstřebalo více či méně z místních animistických kultů
- vnitřní kontaktní zóny nejsou dány nábožensky, ale etnicky a ekonomicky (až tragicky – viz Tutsiové a Hutuové)

rasa – černá a bílá, jazyky – mnoho jazykových rodin a dialektů, neexistuje společný historický vývoj, všechny fáze DR, socio-ekonomické ukazatele jsou velmi nízké

I.E. Východokřesťanská (pravoslavná – ortodoxní) civilizace

- Euro-Asijská lokalizace
- po definitivním oddělení na Nikájském koncilu zůstává byzantská mentalita
- později výrazný posun z jádra v Konstantinopoli do Moskvy
- novodobě téměř přeměna na komunistické náboženství
- díky ateizaci a bolševizaci – imperiální mentalita a rozpínavost
- dnes začátek polycentrického charakteru

rasa – bílá, jazyky indoevropské, částečně společný historický vývoj, kladné socio-ekonomické ukazatele – HDP, gramotnost, naděje na dožití, po demografické revoluci

II. Panislámská geokulturní sféra

- výrazné rozdíly mezi šiitskou a sunnitskou větví Islámu
- neproběhla reformace, zakonzervování učení, odmítání nového - fundamentalismus
- další vývoj může směřovat k posilování islámské jednoty, spíše ale v rámci negativního vymezování vůči křesťanským civilizacím
- expanzivnost Islámu souvisí s koncepcí džihádu

II.A. Arabská sunitská civilizace

- je jádrem panislámské civilizace
- rozpory mezi arabskými vůdci brání politickému sjednocení
- zasahuje hluboko přes Saharu do Sahelu a savan – Subsaharskou Afriku musíme chápat jako jeden z regionů, kde pokračuje dlouhodobý střet mezi křesťanským a islámským světem
- na pomezí s civilizační subsaharskou křesťanskou sférou vzniká specifická multikulturní animisticko-křesťansko-islámská civilizace

rasa – černá a bílá, jazyky – mnoho jazykových rodin a dialektů, neexistuje společný historický vývoj, všechny fáze DR, socio-ekonomické ukazatele jsou velmi nízké

II.B. Turkická sunitská civilizace

- velmi komplikovaná hranice s pravoslavím, enklávy z obou civilizací
- Turecko- prototyp islámské země, kde došlo k odluce církve od státu (tolerance díky kontaktu s Evropou a kořeny v Byzanci)
- Středoasijské republiky – tolerance díky bolševikům – ateizaci

rasa – bílá a smíšená, jazyky – turkické, neexistuje společný historický vývoj, 2. fáze DR, socio-ekonomické ukazatele jsou příznivé

II.C. Perská šiitská civilizace

- výrazná odlišnost perské civilizace od ostatních islámských států
- národnostně, jazykově, nábožensky velmi homogenní region
- ambice na vůdčí roli islámské civilizace (návaznost na dlouhou významnou historii)

rasa – bílá, jazyk – Perština, dlouhý společný historický vývoj, 2. fáze DR, socio-ekonomické ukazatele jsou příznivé

II.D. Indoárijská sunitská civilizace

- velké prolnutí s hinduistickou civilizací a s ní i největší konflikty
- vnitřní kontaktní hranice jsou zde dány kulturou – kmenové zřízení

rasa – bílá, jazyky – mnoho jazykových rodin a dialektů, neexistuje společný historický vývoj, všechny fáze DR, socio-ekonomické ukazatele jsou velmi nízké

II.E. Indomalajská sunitská civilizace

- velká etnická a jazyková roztržetost, Indonésané jsou územně –jazykový národ
- nejtolerantnější Islám
- velká spolupráce s Buddhistskou západoindickou civilizací (ASEAN)

rasa – černá a bílá, jazyky – mnoho jazykových rodin a dialektů, neexistuje společný historický vývoj, 2. fáze DR, socio-ekonomické ukazatele jsou velmi nízké

III. Panbuddhistická civilizační sféra

- Buddhismus se dělí na Hinajánu-Theravádu, Mahajánu a Lamaismus
- vnitřní konflikty souvisí s rozpínavostí Číny

- mírúmilovnost a tolerantnost, je proti expanzi
- přizpůsobivost modernímu světu vede k hospodářskému pokroku

III.A. Zadoindická theravádová civilizace

- národnostní roztržičnost, ale spojení Buddhismem
- Theravádový Buddhismus: do nirvány se lze dostat pouze vlastními úsilím
 - Buddha vzor lidství, není bohem
 - je to tzv. náboženství mnichů
 - nejvyšší hodnotou je moudrost

rasa – žlutá, jazyky – mnoho jazykových rodin a dialektů, neexistuje společný historický vývoj, všechny fáze DR, socio-ekonomické ukazatele jsou velmi rozdílné

III.B. Tibeto-Mongolská lamaistická civilizace

- splynutí Mahajány s náboženstvím Bon – tzv. Lamaismus
- hlava lamaistického náboženství je trvale v exilu
- velká část T-M. civilizace nemá samostatnost (anexe Tibetu)
- smutný osud ateizace ze strany Číny a Mongolska ze strany Ruska
- Mahajánový Buddhismus: do nirvány lze vstoupit pomocí modliteb a Bódhisatvů
 - nejvyšší hodnotou je slitování
 - Tibetská kniha mrtvých

rasa – žlutá, jazyky – různé jazykové rodiny, není společný historický vývoj, 2. fáze a po DR, socio-ekonomické ukazatele jsou velmi nízké

III.C. Čínská taoisticko-konfuciánsko-mahajánová civilizace

- Čína je velmi staré civilizační centrum
- tradiční taoismus a konfucianství spolu s mahajánou vytvořili kulturní subregion
- průnik komunismu a ateizace specifická ještě zvýšily – sociální inženýrství a imperialismus

rasa – žlutá, jazyky – jeden hlavní + mnoho jazykových rodin a dialektů etnických menšin, společný historický vývoj, 2. fáze a po DR – specifická rodinná politika, socio-ekonomické ukazatele jsou poměrně nízké

III.D. Japonská šintoisticko-mahajánová civilizace

- velmi homogenní subregion ve všech ukazatelích- tzv. monostátní civilizace

rasa – žlutá, jazyk – Japonština, společný historický vývoj, 2. fáze a po DR, socio-ekonomické ukazatele jsou velmi vysoké

IV. Hinduistická geokulturní sféra

- dnešní hinduistická civilizační sféra je přes vysokou lidnatost považována za natolik homogenní, že ji nelze dále členit
- vyčleňuje se pouze muslimská menšina
- myšlenka nenásilí zajišťuje neexpanzivnost civilizace
- hinduistou je třeba se narodit

rasa – bílá, jazyk – mnoho jazykových dialektů, společný historický vývoj, 2. fáze a po DR, socio-ekonomické ukazatele jsou průměrné

